

عقاید

(مباحثات علمی و نبوت)

پیشگام شاکر

پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)

سرشناسه	شاگرد، ابوالقاسم، ۱۳۳۶ -
عنوان و نام پدیدآور	عقاید (خداشناسی و نبوت) / ابوالقاسم شاگرد؛ تهیه کننده پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (علیه السلام)؛ ویراستار مهدی خلیلیان.
مشخصات نشر	تهران: انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی آجا، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۲۱۶ ص؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۶۲۹۷-۸۹-۰۰ ریال: ۹۵۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	خداشناسی (اسلام)
موضوع	God (Islam) -- Knowableness
موضوع	تعلیمات دینی اسلامی
موضوع	Islamic religious education
موضوع	عدل (اصول دین)
موضوع	Justice pillars of Islam
موضوع	پیامبران — دعوت
موضوع	Prophets -- Calling of
موضوع	نبوت
موضوع	Prophecy
شناسنامه رده	پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)
شماره افزوده	انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی آجا
رده بندی کنگره	۱۳۹۵ ۲۱۷/۸/ش ۲۱۷/۸/ش
رده بندی دیویی	۲۹۷/۴۲
شماره کتابشناختی ملی	۳۲۱۵۱۳۲

عقاید (خداشناسی و نبوت) - دوره امور علمی رزم مقدماتی

- تهیه کننده: پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (علیه السلام)
- نویسنده: ابوالقاسم شاگرد
- ناظر علمی: نعمت الله یوسفیان
- سرور استار: حسین قاسم حمزه
- ویراستار: مهدی خلیلیان
- ناظر نهایی: علی عرب پور
- ناظر سازمانی: علی جباری فیروز جاه
- واپایش نهایی: سید علی یار افشار پور
- صفحه آرا: علی نصیر محمدی
- طرح جلد: مصطفی زینلی
- نوبت و سال چاپ: اول / ۱۳۹۵
- شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
- بها: ۹۵۰۰ تومان
- شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۲۹۷-۸۹-۰۰
- ناشر: انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی آجا (با همکاری معاونت تربیت و آموزش ساعس آجا)
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه ارتش جمهوری اسلامی ایران

نشانی: تهران، خیابان شهید قدوسی، سازمان عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران

معاونت تربیت و آموزش، صندوق پستی ۳۳۹۸ - ۱۶۷۶۵

تلفن: ۸۱۹۵۲۴۰۷ - ۸۱۹۵۲۴۰۱ دورنگار: ۸۸۴۰۵۰۱

فهرست مطالب

پیشگفتار ۹

مقدمه ۱۳

درس اول: خاستگاه دین

معنای دین ۱۶

خاستگاه دین ۱۸

۱. دین؛ زائیده ترس ۱۸

۲. دین؛ زائیده ترس ۲۰

۳. دین و فطرت ۲۱

روش‌های اثبات فطری بودن دین ۲۲

۱. بررسی‌های تاریخی ۲۲

۲. پژوهش‌های روان‌شناسی و جامعه‌شناسی ۲۳

۳. امید به قدرت برتر ۲۴

درس دوم: نیاز به دین (اثر فرد، راجع‌ی)

عقل و نیازهای بشر ۲۹

الف. نارسایی عقل بشر ۲۹

ب. یقینی نبودن علم بشر ۳۰

اثر فردی دین ۳۱

۱. هدف‌دار شدن زندگی و نجات از پوچ‌گرایی ۳۱

۲. خوش‌بینی به نظام هستی ۳۳

۳. بازدارندگی و کنترل‌غرایز ۳۴

۴. تقویت صبر و بردباری ۳۵

- ۳۷ ۵. پرورش فضایل اخلاقی
- ۳۷ آثار اجتماعی دین
- ۳۸ ۱. زمینه‌ساز عدالت اجتماعی
- ۳۹ ۲. وحدت آفرینی
- ۴۱ ۳. تنظیم‌کننده قانون و اجرای آن

درس سوم: عوامل دین‌گریزی

- ۴۶ الف. عامل درونی
- ۴۶ ۱. ناآگاهی از حقیقت دین
- ۴۸ ۲. مسروبت گری
- ۵۱ ب. عوامل بیرونی
- ۵۱ ۱. تقلید کورکورانه
- ۵۳ ۲. آلودگی محیط
- ۵۴ ۳. عمل نادرست وابستگان به دین
- ۵۵ ۴. فقر

درس چهارم: روش‌های خداشناسی (۱)

- ۶۰ ۱. تفکر در شگفتی‌های آفرینش انسان در قرآن
- ۶۱ ۲. تفکر در شگفتی‌های آفرینش انسان در روایات
- ۶۲ ۳. شگفتی‌های آفرینش برخی اعضای انسان
- ۶۲ الف. آفرینش انسان از نطفه
- ۶۴ ب. شگفتی‌های قلب
- ۶۵ ج. عظمت الهی در دستگاه بینایی
- ۶۶ د. آب دهان و رطوبت چشم و بینی

درس پنجم: روش‌های خداشناسی (۲)

- ۶۹ ۱. شگفتی‌های آفرینش آسمان‌ها و زمین در قرآن
- ۷۰ ۱-۱. آفرینش آسمان‌ها و زمین (إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ...)
- ۷۱ ۲-۱. آمد و شد شب و روز (وَ اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ...)

۱- ۳. حرکت کشتی ها... (وَالْفَلَکَ الَّتِی تَجْرِی فِی الْبَحْرِ یَا نَفْعُ النَّاسِ...)	۷۱
۱- ۴. نزولات آسمانی... (وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَحْیَا بِهِ الْأَرْضَ...)	۷۲
۱- ۵. وزش منظم بادها... (وَتَصْرِیفُ الرِّیَاحِ...)	۷۲
۱- ۶. ابرها (وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَیْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ...)	۷۳
۲. شگفتی های آفرینش آسمان ها و زمین از دیدگاه امام صادق *	۷۴
۱- ۲. اسرار رنگ آسمان	۷۴
۲- ۲. حکمت طلوع و غروب	۷۴
۲- ۳. چهار فصل زندگی	۷۵
۱- ۴. شناخت زمان ها و فصل هادر بر تو حرکت خورشید	۷۶
۵- ۵. ماه های قمری	۷۷
۲- ۱. اختلاف حرکت آن ها	۷۸
۲- ۷. خورشید، ماه، سیارگان و بروج: برهان های وجود آفرینش گر	۷۹
۲- ۸. اندازه های سیارگان و بروج	۷۹

درس ششم: روش های خداشناسی (۳)

الف) شگفتی های آفرینش گیاهان	۸۱
۱. شگفتی های آفرینش گیاهان از دیدگاه قرآن	۸۱
۲. شگفتی های آفرینش گیاهان از دیدگاه امام صادق	۸۲
ب) شگفتی های آفرینش حیوانات	۸۷
الف. شگفتی های آفرینش شتر	۸۷
ب. شگفتی های آفرینش زنبور عسل	۸۹

درس هفتم: تبیین برخی صفات خداوند (۱)

صفات خداوند از دیدگاه قرآن و روایات	۹۳
علم خداوند	۹۴

درس هشتم: تبیین برخی صفات خداوند (۲)

قدرت خداوند	۱۰۲
آثار تربیتی توجه به قدرت خدا	۱۰۳

- ۱۰۴ جلوه‌هایی از قدرت خداوند
- ۱۰۶ حیات
- ۱۰۷ اراده
- ۱۰۹ حکمت الهی
- ۱۰۹ معنای حکمت
- ۱۱۰ ادله حکمت خداوند
- ۱۱۲ آثار تربیتی و عرفانی حکمت الهی

درس نهم: توحید و شرک

- ۱۱۵ معنای توحید و شرک
- ۱۱۷ ۱. دلیل‌های توحید
- ۱۱۸ ۲. انواع توحید و شرک

درس دهم: پاسخ به شبهه‌های توحید و شرک

- ۱۲۹ استمداد از غیر خدا
- ۱۲۹ آیا کمک خواستن از غیر خدا شرک است
- ۱۳۱ آیا درخواست شفاعت از شفیعان واقعی شرک است
- ۱۳۳ خواندن و صدا زدن دیگران
- ۱۳۳ آیا خواندن و صدا زدن دیگران، مستلزم پرستش آنان و شرک است؟
- ۱۳۶ سوگند به غیر خدا
- ۱۳۶ آیا سوگند به غیر خدا شرک است؟
- ۱۳۹ توسل به اولیای الهی

درس یازدهم: عدل الهی

- ۱۴۳ مفهوم «عدل»
- ۱۴۴ چرایی از اصول دین بودن عدل
- ۱۴۷ اهمیت عدل
- ۱۴۸ ابعاد و جلوه‌های عدل الهی
- ۱۴۸ ۱. عدل تکوینی

۱۴۸	۲. عدل تشریعی
۱۴۹	۳. عدل جزایی و کیفری
۱۵۱	آثار ایمان به عدل الهی
۱۵۱	الف) آثار فردی
۱۵۲	ب) آثار اجتماعی

درس دوازدهم: عدل الهی و شرور

۱۵۶	تبعیض یا تفاوت در جهان خلقت
۱۵۷	جهت سازگاری شرور با عدل الهی
۱۶۲	شبهه سازگاری وجود شیطان با عدل الهی

درس سیزدهم: فرستادن پیامبران

۱۶۶	فلسفه و ضرورت بعثت پیامبران
۱۶۶	۱. نیاز به قانون و انضامی بشر و قانونگذاری
۱۶۷	۲. نیاز به الگو
۱۶۹	وظایف و اهداف پیامبران
۱۶۹	۱. دعوت به شناخت و پرستش خدا
۱۶۹	۲. تعلیم و تربیت
۱۷۰	۳. برپایی عدل و قسط
۱۷۰	۴. حکومت و قضا
۱۷۰	۵. یادآوری و تذکر
۱۷۱	۶. انذار و تبشیر
۱۷۱	۷. اتمام حجت بر بندگان
۱۷۱	۸. تحریف زدایی
۱۷۲	۹. مبارزه با مفسد رایج
۱۷۳	آثار پیروی از انبیای هر عصر
۱۷۳	۱. رستگاری در پیروی خاتم پیامبران
۱۷۴	۲. پیوستن به پیامبران هر عصر

۳. بهره‌مندی از بزرگی و عنایات ویژه آن پیامبر ۱۷۴
۴. برتری بر کافران ۱۷۵
۵. غلبه و سلطه بر جبّاران و مستکبران ۱۷۵
- آثار مخالفت با انبیای هر عصر ۱۷۶
۱. شکست و نابودی ۱۷۶
۲. پیروی و هم‌نشینی با شیطان ۱۷۶
۳. سرپردگی به غیر خدا ۱۷۷
۴. انتقام سخت ۱۷۸

درس چهاردهم: روش‌های شناخت انبیا

- روش اول: اعجاز ۱۸۰
- ویژگی‌های معجزات ۱۸۱
- تفاوت اعجاز و کرامت ۱۸۲
- شبهه درباره اعجاز و جواب آن ۱۸۳
- راه دوم: جمع‌آوری قرائین ۱۸۴
- روش سوم: معرفی پیامبر پیشین یا معاصر ۱۸۶

درس پانزدهم: اعجاز قرآن

- معجزات موقت پیامبر اسلام ﷺ ۱۹۰
- قرآن: معجزه جاوید پیامبر اسلام ﷺ ۱۹۰

درس شانزدهم: اصول دعوت پیامبران

۱. توحید و یکتاپرستی ۲۰۴
۲. دعوت به معادباوری ۲۰۵
۳. دعوت به اتحاد و پرهیز از اختلاف ۲۰۷
۴. دعوت به دادگری ۲۰۷
۵. دعوت به تعقل و خردگرایی ۲۰۸
۶. حمایت از محرومان و مستضعفان ۲۰۹
- کتابنامه ۲۱۲

پیشگفتار

اصول عقاید یا اندیشه، ای بنیادی اسلام، پایه و اساس آیین حیات بخش اسلام است و در شکل‌گیری رفتار مسلمانان تأثیر بسزایی دارد. زیرا به طور کلی، رفتار انسان‌ها - خود، گناه یا بخود آگاه - متأثر از اصول عقاید و به عبارت دیگر، جهان بینی آن‌ها است. از این رو، برای استقرار و تثبیت نظام ارزشی و رفتاری اسلام، باید مبانی عقیدتی آن مورد بررسی قرار گیرد.

سازمان عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران از خجسته نهادهای انقلابی است که رسالت عظیم نشر و گسترش مبانی و ارزش‌های اسلامی و مکارم اخلاقی را در ارتش بر عهده دارد. یکی از راه‌های تعمیق این مأموریت خطیر، از راه «آموزش» می‌باشد. از این رو، برای ارتقای دانش و بینش اعتقادی - سیاسی کارکنان آجا، اعم از کادرو و وظیفه، «تداوم آموزش» - نیازی اجتناب‌ناپذیر است.

از آنجاکه مخاطبان آموزش‌های عقیدتی سیاسی به دو دسته پایور و وظیفه تقسیم می‌گردند بنابراین با توجه به سطح تحصیلات آنها، دوره‌های مختلفی برای ایشان اجرا می‌شود که عبارتند از:

۱. دوره‌های آموزشی کارکنان پایور: آموزش درجه‌داری (عمومی، تخصصی اولیه، تخصصی ثانویه و سرپرستی) و افسری (مقدماتی، عالی و دافوس).

۲. دوره‌های آموزشی کارکنان وظیفه: الف) دوره رزم مقدماتی. ب) دوره‌های حین خدمت که در سه سطح زیر دیپلم، دیپلم و فوق دیپلم و لیسانس به‌بالا انجام می‌پذیرد.

از این روی، معاونت تربیت و آموزش س.ع.س آجا در راستای رفع نیازهای یادشده و تأمین زیرساخت‌های لازم برای آموزش بهینه، روزآمد و کاربردی و همسو با قوانین، مقررات، موضوعه و ابلاغی در حوزه تربیت و آموزش، به ویژه نظام جامع تربیت و آرزش ستاد کل نیروهای مسلح و ارتش، اقدام به بازنگری و تدوین متون آموزشی عقیدتی سیاسی در کلیه سطوح نموده است.

بر اساس تدبیر فرماندهی معظم کل قوا مبنی بر استفاده از ظرفیت‌های پژوهشگاه امام صادق (ع)، معاونت تربیت و آموزش س.ع.س آجا، اقدام به تهیه سرفصل، برای دوره‌های مختلف آموزش نموده و کار تدوین متون، به آن پژوهشگاه واگذار گردید که پس از بررسی و تصویب نهایی، سرفصل‌ها، در کمیته‌ای علمی، مرکب از نمایندگان معاونت تربیت و آموزش س.ع.س آجا و کارشناسان پژوهشگاه، تدوین متن به نویسنده واگذار شده که در طی دوره تدوین و نگارش، متخصص موضوعی با عنوان ناظر علمی بر روند مرحله تدوین نظارت و اشراف داشته و پس از طی دوره یادشده، ناظران سازمانی و نهایی نیز متن را مورد نقد و اصلاح و تأیید قرار داده‌اند.

سازمان عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران، در راستای اجرای نظام جامع تربیت و آموزش نیروهای مسلح در حوزه آموزش‌های عقیدتی سیاسی، توجه خود را بر چند موضوع محوری متمرکز کرده است:

- آموزش قرآن (روخوانی، روان خوانی، ترجمه و مفاهیم، تفسیر)

- آموزش عقاید (توحید، عدل، نبوت، امامت، معاد)

- آموزش احکام

- آموزش اخلاق (اخلاق فردی، اجتماعی و سازمانی و....)

- آموزش مباحث سیاسی

- آموزش جهاد و دفاع

- آموزش تاریخ اسلام

- آموزش مدیریت اسلامی

بدیهی است متن پیش رو به دلیل محدودیت های ناشی از حجم و ساعت آموزش و تنوع موضوعات مرتبط، نمی تواند پاسخ گوی تمامی نیازها باشد، از این رو لازم است استادان محترم:

۱. متن حاضر را اساس و مبنای آموزش ها قرار داده و بایمان شیوا و خلاقیت ناشی از شغل استادی، داستانهایی آن را از منابع معتبر دیگر، تکمیل و نیازهای فراگیران را مرتفع سازند.

۲. نسبت به سؤالات مخاطبان که در چارچوب موضوعات آموزشی متن حاضر است نهایت دقت و توجه را معمول داشته و ضمن پاسخگویی به آنها، موارد را به معاونت تربیت و آموزش س.ع.س آگاه نمائند تا در ویرایش و چاپ های بعدی متن از آنها بهره برداری شود.

۳. فراگیران را به سمت فهم و درک مطالب و نه حفظ آنها هدایت نمایند.
کتاب حاضر با عنوان عقاید (خداشناسی و نبوت) در موضوع عقاید برای دوره آموزش عمومی رزم مقدماتی تدوین گردیده است.

در خاتمه معاونت تربیت و آموزش س.ع.س آجابر خود لازم می دانند از نویسنده محترم این کتاب، جناب آقای حجت الاسلام ابوالقاسم شاکر، ناظران

محترم علمی، سازمانی و نهایی و سایر دست اندرکاران تدوین این متن، به ویژه مدیریت و مرکز تدوین متون آموزشی پژوهشگاه امام صادق (ع) نهایت سپاس و امتنان را بنماید.

از استادان، فراگیران و مسئولان اجرایی آموزش درخواست می شود دیدگاه های ارزشمند و تجربه های ارزنده خود را در مورد متن حاضر، به یکی از طرق ذیل به این معاونت ارسال نمایند:

۱. شماره تماس معاونت تربیت و آموزش سازمان عقیدتی - سیاسی آجا: ۰۲۱-۸۸۴۱۷۸۱۳-۰۱۱؛ شماره نمابر ۰۲۱-۸۱۹۵۲۴۰۷

۲. مکاتبه به آدانی تهران، چهارراه قصر، سازمان عقیدتی - سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران، ساختمان شماره دو، معاونت تربیت و آموزش، مدیریت تهیه متون آموزشی.

معاونت تربیت و آموزش
سازمان عقیدتی سیاسی آجا

مقدمه

عقاید و اندیشه‌های اصولی و بنیادی، اساس هر نظام ارزشی را تشکیل می‌دهد و آگاهی کامل یا نسبی به آن، در شکل‌گیری رفتار و عملکرد انسان اثر گذار است. از این رو، برای برقراری و تحکیم نظام ارزشی و رفتاری اسلام باید مبانی عقیدتی آن را - که ریشه‌های این فرهنگ، طبع و پربرکت تنومند به‌شمار می‌رود - در دل‌ها کاشت و پرورش داد. پیوسته میوه‌های شیرین و گوارایش را به بار آورد و سعادت دنیا و آخرت انسان را تأمین کند.

بدین سبب، در آغاز خدای حکیم، پیامبران الهی، امامان معصوم و سپس اندیشمندان و علمای اسلامی، از نخستین قرن ظهور اسلام به تبیین عقاید اسلامی در شکل‌ها و شیوه‌های مختلف پرداخته‌اند. از جمله علمای کلام اسلامی کتاب‌هایی در سطح‌های گوناگون، تدوین کرده‌اند. در عصر جدید نیز با توجه به شبهه‌های نو ظهور، کتاب‌های عقیدتی متعددی نگاشته شده و در دسترس همگان قرار گرفته است. ولی بیشتر این کتاب‌ها در دو سطح عموم، با زبان ساده و با توضیحات فراوان، یا در سطح تخصصی، با زبان پیچیده و سنگین، نوشته شده است. در این میان، جای خالی کتاب‌هایی که برای همه سطوح مختلف مناسب باشد احساس می‌شود.

از این رو، با پیشنهاد ارتش جمهوری اسلامی ایران به پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق علیه متونی در انواع سطوح برای فراگیران در حال تدوین است که این متن از جمله آنهاست.

ویژگی های کتاب پیش رو از این قرار است:

۱. سرفصل ها و برخی از زیر عنوان ها پیشنهادی آجاست که گاه با تبادل نظر صلاح شده است.

۲. کوشیده ایم برای اثبات مطالب، از دلیل های محکم قرآنی و روایی و از دیدگاه بدیشتان معروف استفاده کنیم؛

۳. تلاش شد از تو ضیحات زاید و ملال آور پرهیز شود؛

۴. از آنجا که این کتاب برای دوره آموزش عمومی سطح دیپلم در نظر گرفته شده، سعی کرده ایم از آوردن اسرار لال های عمیق و پیچیده کلامی و فلسفی در متن خودداری شود؛

۵. در ابتدای هر درس انتظاراتی را فراگیران و در پایان آن خلاصه درس و خود آزمایی درج شده است؛

نگاشته فرارو در شانزده درس به شرح زیر تدوین شده است:

درس اول: به مفهوم و منشأ و خاستگاه دین و ابداً این فطری است و راه های اثبات فطری بودن دین پرداخته است؛

درس دوم: به نیاز انسان به دین و آثار فردی و اجتماعی دین اختصاص یافته است؛

درس سوم: عوامل دین گریزی را بررسی کرده است؛

درس چهارم تا ششم: راه های خدا شناسی را از طریق شگفتی های آفرینش، بیان کرده است؛

درس هفتم: به تبیین برخی از صفات خدا مانند، علم، قدرت، حیات، اراده و حکمت اشاره دارد؛

درس هشتم: مفهوم، اقسام و مراتب توحید و شرک را به بحث گذاشته است؛
 درس نهم: به پاسخ شبهه‌های مطرح شده درباره توحید و شرک پرداخته است؛
 درس دهم: مفهوم، اقسام و اثبات عدل الهی را به بحث گذاشته است؛
 درس یازدهم: به اشکالات درباره عدل الهی پاسخ داده است؛
 درس دوازدهم: فلسفه ارسال رسل، آثار پیروی و پیامدهای مخالفت با آنان را بررسیده است؛

درس سیزدهم: راه‌های شناخت انبیای الهی را بیان کرده است؛
 درس چهاردهم: به یکی از مهم‌ترین راه‌های شناخت پیامبر اسلام ﷺ، یعنی اعجاز جاوید قرآن، پرداخته است؛

درس پانزدهم: اصول دعوت انبیای الهی اختصاص یافته است؛
 درس شانزدهم: مفهوم نبوت، علل تجدید نبوت و نشانه‌های ختم نبوت را بررسی کرده است؛

بی‌شک، این متن خالی از سفسط نیست. امیدواریم با پیشنهادهای استادان و فراگیران محترم در چاپ‌های بعد، اصلاح شود.
 امید است این متن رضایت خدای سبحان را جلب و ولی عصر (عج) را در پی داشته باشد.

در پایان بر خود لازم می‌دانیم از حجت الاسلام ابوالقاسم شاکر، نویسنده کتاب، حجت الاسلام والمسلمین نعمت‌الله یوسفیان، ناظر فنی متن و حجت الاسلام دکتر علی عرب‌پور، رئیس محترم پژوهشگاه و نیز همه دست‌اندرکارانی که در سامان یافتن این کتاب نقش داشته‌اند، تقدیر و تشکر کرده و توفیق هرچه بیشتر آنان را از ایزد منان درخواست نماییم.

مرکز تدوین متون آموزشی

پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)